

Sintautų bažnyčios varpai

Istorijos vingiai. Pirmą kartą Sintautų bažnyčios varpai paminėti 1804-1811 m. Sintautų bažnyčios vizitacijų aktuose, lankant 1788 metais pastatytą trečiąją bažnyčią. Ši bažnyčia pastatyta parapijiečių lėšomis, prisidedant Austrijos generolienei ir Veliuonos seniūnieni Teresei Poniatovskienei. Ją 1800 m. Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų titulu konsekrovo Vygrių vyskupas Pranciškus Mykolas Karpavičius.

Vizitacijų aktuose minima, kad medinė, trijų tarpsnių, ant mūrinių pamatų varpinė stovėjo šventoriuje į rytus nuo pagrindinio fasado. Antrame tarpsnyje kabėjo trys nekonskruoti 15, 11 ir 6 akmenų svorio varpai. 1837 m. akte pažymima, kad varpinė gana geros būklės.

Didelius trečiosios bažnyčios atnaujinimo darbus padarė čia 1855-1863 metais klebonavęs kun. Atanas Tatarė, tarp jų: pastatė naują varpinę, nupirko naują didelį varpą.

1898 metų pabaigoje klebonui V. Paulioniui priimant Sintautų bažnyčios inventorių iš Vladislavovo (Naumiesčio) dekanas S. Oleko, inventorizacijos akte nurodyta, kad bažnyčios šventorius aptvertas plytų tvora su 3 koplyčiomis. Šventoriuje į kairę nuo vartų ant akmeninių pamatų stovi medinė varpinė. Jos stogas dengtas gontomis ir nudažytas raudonais aliejiniiais dažais, sienos - geltonais dažais. Varpinėje trys 450, 330 ir 180 svarų varpai, o bokštelyje – 100 svarų signalinis varpas (J. Jacevičius, V. Vilčinskienė, Sintautų parapija, Marijampolė, 2003, PSL. 211-218; Lietuvos sakralinė dailė, Vilkaiviškio vyskupija, Šakių dekanatas, II dalis, Vilnius, 2007, PSL. 252-253).

1907 metais medinė Sintautų bažnyčia sudegė, tačiau ši varpinė išliko. Sudegusios bažnyčios vietoje 1913-1922 metais pastatyta mūrinė bažnyčia (jos vidaus įrengimo darbai tęsėsi iki 1939 m.), tačiau senoji varpinė šventoriaus kampe palei gatvę ir toliau tarnavo tikintiesiems.

1943 metais, bijantis, kad nacių valdžios reikalavimu varpai nebūtų išgabenti į Vokietiją, jie nukabinti ir šalia varpinės užkasti į žemę. Tai padarė zakristijonas Juozas Liudžius ir bažnyčios komiteto pirmininkas Gaisrių kaimo ūkininkas Justinas Kaminickas.

1944 m. bažnyčia buvo apgriauta, todėl nuo 1945 metų pamaldos vyko klebonijoje, kuri vėliau buvo pertvarkyta į laikinąją bažnyčią, tikintis mūrinę bažnyčią atstatyti. Per tą laiką varpinė šventoriuje visiškai suiro, o ir varpų joje nebuvo, todėl klebonaujant Vytautui Gurevičiui - apie 1953 metus nugriauta.

1954 metais Sintautų vidurinės mokyklos moksleiviai Vytautas Antanaitis, Algimantas Duoba, Algimantas Pusdešris apgriautos mūrinės bažnyčios šventoriaus kampe, netoli tos vietos kur būta varpinės, atsitiktinai aptiko užkastus du varpus. Juos atkasus, iš pradžių įkelti į medį. Vėliau klebono B. Lukošiaus rūpesčiu pastačius nedidelę varpinę (pastolius), abu surastieji varpai pakabinti ant specialiai tam padarytos sijos. Prie šių darbų dirbo sintautiškieji Jonas Janulevičius, Albinas Miliušis, Justinas Kuras, Juozas Bakaitis, Petras Bacevičius, Simijonas Valaitis ir Kazimieras Dailidė iš Gaisrių kaimo..

Kitų dviejų varpų likimas tuo tarpu liko nežinomas. Buvo manoma, kad jie, kaip lengvesni, išgabenti į Vokietiją. Po kiek laiko Žvirgždaičiuose buvo surastas dar vienas varpas, kuris žmonių rūpesčiu sugrįžo atgal į Sintautus.

1981 metais greta bažnytėlės, įkurtos buvusio klebonijos pastate, klebonas A. Maskeliūnas pastatė naują medinę, grakščių formų varpinę, į kurią ir buvo perkelti visi trys varpai.

1995 metais mūrinė bažnyčia buvo atstatyta. Vėl sugaudė įžymieji varpai, kuriuos visus tris 1995-04-26 į kairįjį bokštą sukėlė meistrai Jonas Gudaitis ir Antanas Andriulaitis iš Jurbarko. Ketvirtojo, mažiausiojo (signalinio) varpo likimas iki šiol nežinomas.

Esamų varpų aprašymas. I varpas (*meistras Gotfridas Dornmanas, Karaliaučius, 1695, bronzą*). Varpo proporcijos kresnos, aukštis gerokai mažesnis už graižo skersmenį. Karūną sudaro 6 lenktos ašos, ašų viršų puošia reljefiniai skridinėliai. Liemens viršuje yra siauras, lygus, pavieniais rumbeliais įrėmintas frizas su ornamentų juostomis. Frize nulieta lotyniška invokacija „GLORIA IN EXCELSIS DEO“ („Garbė Dievui Aukštybėse“). Varpo liemenyje išraižytas varpo aukotojus nurodantis įrašas „Kun. Jokūbas Jonas Gedminas /Davė lėšų tą varpą lieti/Simonas Soris“. Graižo apačioje nulieta liejiko signatūra vokiečių kalba „Gos mich Gottfried Dornmann in Konigsberg Anno 1695“ („Mane 1695 metais Karaliaučiuje nuliejo Gotfridas Dornmanas“). Šis varpas – vienintelis šiuo metu žinomas Karaliaučiaus liejiko Gotfrido Dornmano pagamintas varpas Lietuvoje.

II varpas (*meistras Johanas Jakobas Dornmanas, Karaliaučius, 1712, bronzą*) Kresnokų proporcijų, labai puošnus. Karūną sudaro 6 ašos, keturios iš jų paslėptos metalinės pakabos viduje. Ašos papuoštos beveik visą jų paviršių apimančiais vyro galvos bareljefais. Galvos vienodos, su ilga smailia barzda, ūsais ir dviem spiralinėmis plaukų sruogomis ar ragais aukštos kaktos šonuose (primena satyrą). Liemens viršuje – platus trijų juostų frizas. Vidurinės juostos dugne išlieta psalmės ištrauka vokiečių kalba „Komt last uns anbeten und knien und nieder fallen vor dem Herrn der uns gemacht“ (Tad eikime melstis, klaupkim ir pulkime žemėn prieš Dievą, kuris mus sutvėrė). Viršutinė frizo dalis papuošta ornamentu, sudarytu iš spiralinių stiebų su vadinamųjų sausų akantų lapais, stambiais žiedais ir vynuogių kekėmis. Tarp šakų pavaizduotas erelis, snape laikanti gyvatę. Apatinė frizo juosta sukomponuota iš didelių ir plačių akantų lapų. Liemenyje išlietos varpo aukotojų ir užsakovų pavardės vokiečių kalba vienoje pusėje: „Georg Friedrich Dresler H.T. Pfarrer“, kitoje pusėje: „Georg Wilhelm von Perbandt Hauptmann/ Iohann Donalitus Pastor Willuniensis/Ernst Schleswich Kirchen Vorsteher“ (Klebonas Georgas Frederikas Dresleris. Amtmonas Georgas Vilhelmas fon Perbandas, Vilūnų pastorius Jonas Donelaitis, bažnyčios prievaizdas Ernstas Šlėzvichas) Taip pat ant liemens išlietas Kristaus reljefas, vaizduojanti jį stovintį visu ūgiu, ilga tunika ir klostytu pečius bei priekį dengiančiu apsiaustu. Kristus dešine ranka laimina, kairiojoje laiko valdžios rutulį su kryžiumi. Nimbą rombo pavidalo, sudarytas iš lygiagrečių spindulių. Ant graižo išlieta gamintojo signatūra „Mane 1712 metais Karaliaučiuje nuliejo Johanas Jakobas Dornmanas). Kaip rodo užrašas, vienas iš šio varpo užsakovų ir aukotojų buvo Vilūnų evangelikų liuteronų bažnyčios pastorius Jonas Donelaitis. Kultūros istorikas Gintautas Žalėnas mano, kad greičiausiai tai rašytojo ir pastoriaus Kristijono Donelaičio dėdė (Lietuvos sakralinė dailė, Vilkaviškio vyskupija, Šakių dekanatas, II dalis, Vilnius, 2007, PSL. 301).

Šis varpas dėl meniškumo ir liejybos meistriškumo priskirtinas prie geriausių XVIII a. I p. varpų Europoje. Be šio varpo, Lietuvoje žinomi dar trys J.J. Dornmano lieti varpai Vandžiogalos (Kauno raj., 1721), Vadaktėlių (Panevėžio raj., 1725) ir Gelgaudiškio (Šakių raj., 1755) bažnyčiose.

III varpas (*než. meistras, Lietuva, XIX a. I p., bronzą*) Gana kresnas, karūna sudaryta iš 6 ašų, pečiai gaubti. Liemens viršuje – platus penkių juostų frizas, jo dekoras

– antikinių ornamentų variacija. Ties lygiomis juostomis yra siaurais apvadėliais su supaprastintu astragalo ornamentu įrėminta juostelė, kurioje pavaizduota grakšti lauro šakelė. Išorinę ornamentų juostų pusę sudaro stambių trikampių eilė, kiekviename trikampyje – stilizuotos šakelė, kurios ornamento viduryje sudaro migdolo formos kilpą, o galuose šakojasi ir užsiriečia.

Istorikas G.Žalėnas daro prielaidą, kad būtent šitą varpą apie 1860 metus nupirko tuometinis klebonas A.Tatarė (Lietuvos sakralinė dailė, Vilkaviškio vyskupija, Šakių dekanatas, II dalis, Vilnius, 2007, PSL. 302).

Kada ir kaip į Sintautus pateko Karaliaučiaus meistrų Gotfrido Dornmano 1695 metais ir Johano Jakobo Dornmano 1712 metais išlieti varpai – nežinoma.

Juozas Jacevičius